

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.97(812.5)

Мурченко Євгеній Олександрович

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет»

Murchenko Yevhenii

Postgraduate of the

Private Higher Educational Institution "European University"

ORCID: 0009-0008-9160-3515

**ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ
НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ОСОБОЮ, ЩО НАДАЄ ПУБЛІЧНІ
ПОСЛУГИ (СТ.СТ. 365-2 ТА 368-4 ККУ)**

**ACCEPTANCE OF AN OFFER, PROMISE OR OBTAINING AN
UNLAWFUL BENEFIT BY A PERSON PROVIDING PUBLIC
SERVICES (ART. 365-2 AND 368-4 OF THE CRIMINAL CODEX)**

***Анотація.** У статті досліджено дефініції понять: «підкуп особи», «публічні послуги» (ст.ст. 365-2 та 368 ККУ). Виокремлено сукупність провідних ознак досліджуваних понять, а також основоположний зміст об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, що в подальшому матиме суттєве значення для удосконалення теоретичних і практичних аспектів під час запровадження оновлених відповідно європейських інституційних вимог антикорупційних положень кримінально-процесуального законодавства України.*

Встановлено прогалини із запровадженого на практиці переліку імплементаційних базових положень європейських антикорупційних конвенцій у вітчизняне кримінально-процесуальне законодавство, в

частині виокремлення специфічних форм протиправної поведінки спеціального суб'єкта.

Вступ. В період воєнного стану (а це два з половиною роки) в Україні було істотно оновлено антикорупційне законодавство, однак оновлені дані Індексу сприйняття корупції станом на другий квартал 2024 року засвідчили, що держава все ж-таки не вдалося зробити значного прориву у боротьбі із корупційними діяннями (у публічній сфері зокрема) [1, с. 58-59].

Отже, кримінально-процесуальне законодавство акцентує увагу на необхідності вирішення проблеми із ефективного розроблення інноваційних методик удосконалення практики його запровадження в частині зловживання можливостями спеціального статусу особи, що надає публічні послуги, за кримінально-процесуальним правом України, із одночасною процедурою приведення його положень згідно вимог європейських антикорупційних стандартів.

Мета дослідження – дослідити дефініції понять «підкуп особи», «публічні послуги» (ст.ст. 365-2 та 368 ККУ), «здійснити кримінально-правову характеристику підкупу особи, яка надає публічні послуги, в якості теоретико-методологічного підґрунтя з метою подальшого удосконалення практики застосування нових антикорупційних положень кримінального законодавства України.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є:

- оновлене антикорупційне законодавство: Кримінальний Кодекс України (ККУ), Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про запобігання корупції», Кодекс України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

- праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у були розглянуті в контексті кримінально-правового аналізу злочинів у сфері службової діяльності та

професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [1-6; 9; 12; 17; 18].

Використання методів обумовлюється, перш за все, системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдиній юридичній площині. З метою досягнення сформованої мети статті виокремлено діалектичний підхід наукового пізнання та застосовано комплексну методологію інноваційних загальнонаукових сучасних напрямків, що знайшли своє застосування саме в юридичній науці. Так, формально-логічний метод був використаний з метою визначення дефініції «публічні послуги» сутності судового контролю; метод юридичного аналізу – досліджуючи об'єкт та предмет підкупу; за допомогою порівняльно-правового методу було досліджено норми європейського законодавства

Результати. У науковій статті розглянуто та доповнено поняття «публічні послуги», «підкуп особи». Здійснено криміналістичну характеристику підкупу особи, що надає публічні послуги, що, у свою чергу, надало змогу ідентифікувати певні особливості відповідного складу злочину. Так, зокрема, на відміну від підкупу, передбаченого іншими ст. ст. 354, 368, 369 КК України, підкуп особи, що надає публічні послуги, за своєю сутністю може вчинятися тільки у формах пропозиції, отримання чи надання неправомірної вигоди.

Дослідивши дефініцію «публічні послуги», прийшли висновку: з поміж будь-яких інших споріднених видів послуг, виокремлюються наступними сутнісними ознаками: а) спрямованість вектору на реалізацію суспільно-політичних та соціальних інтересів; б) необмеженість кола як потенційних, так й реальних споживачів відповідних послуг; в) виокремленість переліку з подальшими ефективними умовами надання на рівні законотворчих процесів.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях планується вести роботи над розширенням встановлених виняткових особливостей

аналізованого складу злочину, що з криміналістичної точки зору має важливе теоретичне та практичне значення відповідно, а також покликані (особливості) сприяти подальшому удосконаленню практики застосування положень кримінально-процесуального законодавства відповідно європейському досвіду у частині притягнення до кримінальної відповідальності за підкуп особи, що надає публічні послуги.

Ключові слова: публічна послуга, підкуп особи, корупційні схеми, суб'єкт злочину, об'єкт злочину.

Summary. *The article analyzes the definitions of the concepts: "bribery of a person", 'public services' (Articles 365-2 and 368 of the CCU). The author identifies a set of leading features of the concepts under study, as well as the fundamental content of objective and subjective elements of the crime, which will be of significant importance for improving the theoretical and practical aspects of implementation of the anti-corruption provisions of the criminal procedure legislation of Ukraine updated in accordance with the European institutional requirements.*

The author identifies the gaps in the list of implementing basic provisions of the European anti-corruption conventions in the national criminal procedure legislation which are currently in practice, in terms of distinguishing specific forms of unlawful behavior of a special subject.

Introduction. *During the period of martial law (which is two and a half years), anti-corruption legislation in Ukraine was significantly updated, but updated data from the Corruption Perceptions Index as of the second quarter of 2024 showed that the state still failed to make a significant breakthrough in the fight against corruption (in the public sphere in particular) [1, p. 58-59].*

Thus, criminal procedure legislation emphasizes the need to address the problem of effectively developing innovative methods to improve the practice of its implementation in terms of abuse of the special status of a person providing

public services under the criminal procedure law of Ukraine, with the simultaneous procedure of bringing its provisions in line with the requirements of European anti-corruption standards.

Purpose. To carry out a forensic characterization of bribery of a person providing public services as a theoretical and methodological basis for further improvement of the practice of applying the new anti-corruption provisions of the criminal legislation of Ukraine

Materials and methods. The materials of the study are:

- updated anti-corruption legislation: The Criminal Code of Ukraine (CCU), the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", the Code of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine";

- works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research in the context of criminal law analysis of crimes in the field of official activities and professional activities related to the provision of public services [1-6; 9; 12; 17; 18].

The methods used are primarily based on a systematic approach which makes it possible to study the issues in a single legal framework. With a view to achieving the stated purpose of the article, the author distinguishes the dialectical approach to scientific knowledge and applies a comprehensive methodology of innovative general scientific modern trends which have found their application in legal science. Thus, the formal logical method was used to define the definition of "public services" as the essence of judicial control; the method of legal analysis was used to study the object and subject matter of bribery; the comparative legal method was used to study the provisions of European legislation.

Results. The article examines and supplements the concepts of "public services" and "bribery of a person". The author provides a forensic characterization of bribery of a person providing public services, which, in turn,

made it possible to identify certain features of the relevant crime. Thus, in particular, unlike bribery provided for in other articles of the Criminal Code of Ukraine, bribery of a person providing public services, by its very nature, can be committed only in the form of offering, receiving or providing an unlawful benefit.

Having studied the definition of "public services", we came to the conclusion that among any other related types of services, they are distinguished by the following essential features: a) the focus of the vector on the realization of socio-political and social interests; b) unlimited number of both potential and actual consumers of the relevant services; c) the separation of the list with further effective conditions for the provision at the level of lawmaking processes.

Discussion. In further scientific research, it is planned to work on expanding the established exceptional features of the analyzed corpus delicti, which from a forensic point of view is of important theoretical and practical importance, respectively, and which are also intended to further improve the practice of application of the provisions of criminal procedure legislation in accordance with the European experience in terms of criminalization of bribery of a person providing public services.

Key words: *public service, bribery, abuse of power, corruption schemes, subject of crime, object of crime.*

Постановка проблеми. Сукупність суттєвих змін, які було спрямовано на «модернізацію» кримінального законодавство, у частині оновлення його основних положень відповідно до європейських антикорупційних стандартів, активує термінову необхідність в подальшому розробленні найактуальніших питань з удосконалення практики його запровадження.

Характерним інструментарієм пізнання сутнісних процесів та специфіки обумовлених суспільно небезпечних діянь є їх криміналістична характеристика.

Отже, з метою надання правомірної криміналістичної характеристики злочину, передбаченого ст. 368-4 Кримінального кодексу України (надалі – КК) «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», провідного значення набуває комплексний юридичний аналіз відповідного складу злочину, адже досліджений механізм складу злочину як правової моделі спирається, перш за все, не тільки на визначений перелік ознак, зазначених у законі про кримінальну відповідальність: першоджерелами його розробки та подальшого функціонування є теоретичний аспект кримінального права та його процесуальна складова. Наразі, найефективніше запровадження положень кримінального законодавства на практиці спостерігаємо через призму узагальнення усталеної практики його застосування протягом сталого періоду. Досліджуючи дану проблему, щодо ст. 368-4 КК «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», приходимо до висновку, що станом на сьогоднішній день, тим більше в умовах воєнного часу, нажалі спостерігаються прогалини як в теоретичній, так і в практичній частині ефективної реалізації цих положень КК України. Отже, криміналістична характеристика підкупу особи, що надає публічні послуги, є базовим «фундаментом» для ефективного запровадження оновлених антикорупційних положень чинного КК України, що особливо актуально за відсутності відповідної практики застосування в період воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження дефініції «публічні послуги» загалом та як складова термінологічного звороту «особа, яка надає публічні послуги» зосереджувала увагу для подальшого з'ясування наступних дослідників: С.Є. Абламського [1], О.В. Беха [2], О.Г. Білоконь [4], В.С. Боровікової [6], В.К. Грищука [9], В.В.

Плекана [12], О.А. Файєра [3], М.М. Яциніної [17], А.М. Ященко [18] та ін. Тим часом в теорії кримінально-процесуального права відповідне поняття не було поставлене комплексно на розгляд. Ми погоджуємося, що індивідуальні аспекти криміналістичної характеристики підкупу особи, що надає публічні послуги, все ж-таки частково були розглянуті в контексті кримінально-правового аналізу злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, й зокрема, у працях В.К. Грищука [9], В. В. Плекана [12], М.М. Яциніної [17] та деяких інших дослідників. Однак специфічних досліджень, які б були спрямовані на розширення криміналістичної характеристики підкупу особи, що надає публічні послуги, станом на сьогодні на жаль не відбулося.

Мета дослідження – дослідити дефініції понять «підкуп особи», «публічні послуги» (ст.ст. 365-2 та 368 ККУ), «здійснити кримінально-правову характеристику підкупу особи, яка надає публічні послуги, в якості теоретико-методологічного підґрунтя з метою подальшого удосконалення практики застосування нових антикорупційних положень кримінального законодавства України.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є:

- оновлене антикорупційне законодавство: Кримінальний Кодекс України (ККУ), Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про запобігання корупції», Кодекс України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

- праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження й були розглянуті в контексті кримінально-правового аналізу злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Використання методів обумовлюється, перш за все, системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдиній юридичній площині. З метою досягнення сформованої мети статті виокремлено

діалектичний підхід наукового пізнання та застосовано комплексну методологію інноваційних загальнонаукових сучасних напрямків, що знайшли своє застосування саме в юридичній науці. Так, формально-логічний метод був використаний з метою визначення дефініції «публічні послуги» сутності судового контролю; метод юридичного аналізу – досліджуючи об'єкт та предмет підкупу; за допомогою порівняльно-правового методу було досліджено норми європейського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Під публічними послугами у ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» ККУ розуміються: а) адміністративні послуги, які надаються органами державної влади, державними підприємствами, установами і організаціями, а також органами місцевого самоврядування під час здійснення делегованих повноважень та згідно з переліком, про які ми зазначали вище; б) – послуги, які надаються на професійній основі так званими «самозайнятими особами», у тому числі особами, які здійснюють належну професійну діяльність та під час здійснення своєї професійної діяльності; в) – послуги, що надаються юридичними особами приватного права.

Виокремимо кваліфікуючі ознаки 368-4 статті ККУ: а) вчинене повторно; б) за попередньою змовою групою осіб; в) поєднане з вимаганням неправомірної вигоди. При цьому варто наголосити: вимагання неправомірної вигоди означає викладену у рішучій формі особою, яка надає публічні послуги, пропозицію надати їй чи третій особі неправомірну вигоду.

Так, безпосереднім об'єктом підкупу особи, яка надає публічні послуги, є законна діяльність таких осіб.

Об'єктивна сторона, передбаченого ч. 1 ст. 368-4 КК, полягає у таких діях, як: 1) пропозиція неправомірної вигоди; 2) надання неправомірної вигоди; 3) передача неправомірної вигоди.

Суб'єктами кримінального правопорушення за цією статтею виступають: ч.1 і 2 – будь-яка осудна особа старше 16 років, у тому числі іноземці, які не проживають в Україні постійно, але запропонували, пообіцяли, взяли або надали хабар громадянам України (ч.2 ст.8 КК); ч.1-4 включно – суб'єкти надання публічних послуг [8].

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом (винний усвідомлював протизаконний характер своїх дій, усвідомлював можливість суспільно небезпечних наслідків і бажав їх настання).

Надалі зробимо характеристику переліку підстав з настання відповідальності 368-4 статті ККУ. Отже, судова практика виходить з того, що відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає незалежно від того чи вчинила особа, яка надає публічні послуги, дії або допустила бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, а також чи мала намір виконувати цю умову. При цьому, наприклад, дії особи, яка надає публічні послуги, можуть бути як незаконними, так і законними, що входять до кола її професійних повноважень, здійснюються в установленому порядку тощо. Окрім того, відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає незалежно від того, коли була одержана неправомірна вигода, тобто до чи після вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Наприклад, якщо ж особа, яка надає публічні послуги, виконала певні дії, спрямовані на одержання неправомірної вигоди, але її не одержала з причин, які не залежали від її волі, тоді вчинене слід кваліфікувати як замах на підкуп особи, яка надає публічні послуги [8].

Штрафні санкції за ч.1 стаття 368-4 ККУ: пропозиція чи обіцянка аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить

професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк [8].

Штрафні санкції за ч.2 стаття 368-4 ККУ Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, – караються штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк [8].

Штрафні санкції за ч.3 стаття 368-4 ККУ: прийняття пропозиції, обіцянки або одержання аудитором, нотаріусом, приватним виконавцем, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти

років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [8].

В площині юридичної практики склад злочину має кваліфікаційне значення: а) його використовують для зіставлення фактичних ознак вчиненого діяння і ознак, передбачених законом; б) склад злочину визначає послідовність аналізу та доведення наявності відповідних ознак; в) з урахуванням виду складу злочину визначають обов'язкові ознаки для конкретного складу злочину; г) вид складу злочину враховують при встановленні моменту закінчення відповідного посягання; д) вид складу злочину дає змогу визначати чи охоплювати вчинене однією кримінально-правовою нормою чи відбувається сукупність злочинів [6, с. 15-16].

Отже, досліджуючи об'єкт підкупу особи, що надає публічні послуги, встановлюємо, що ним є врегульована законодавчими нормами специфічна діяльність відповідних осіб. Зупинимось на детальному з'ясуванні та уточненні базових категорій, таких як професійна діяльність та публічні послуги.

Дефініція «професійна діяльність» у працях науковців зустрічається вибірково, натомість Грищуком В. К. [9, с. 236] приділено значну увагу дослідженню поняття «професійна кваліфікація», Плекан В. В. [12, с. 67] досліджував дефініцію «професійна орієнтація», «професійна компетентність» та «незалежна професійна діяльність» вивчалися Яциніною М.М. [17, с. 59].

О. А. Файєр [3, с. 128-129] у своїх дослідженнях доходить висновку, що професійна діяльність – це така діяльність, яка, по-перше, здійснюється особами-професіоналами, особливі ознаки яких визначені Класифікатором професій; по-друге, їх діяльність може спричинити шкоду третім особам. Для правильної оціни діяльності, як професійної, необхідно встановити наявність її структурних елементів й насамперед, таких як масовість,

особлива відповідальність осіб, які здійснюють професійну діяльність, високі вимоги до таких осіб з боку суспільства, інтелектуальний характер тощо.

Прогалини в чинному законодавстві, а саме відсутність у нормах закріпленого поняття публічних послуг значно впливає на ефективність практики застосування КК в частині ймовірності притягнення до кримінальної відповідальності за підкуп особи, що надає публічні послуги. У національному законодавстві перелік окремих платних публічних послуг із законодавчо врегульованим порядком їх надання наводиться у розрізних нормативно-правових актах.

Беручи до уваги факт відсутності законодавчої дефініції поняття публічних послуг, науковцями було зроблено достатню кількість спроб щодо розроблення наукової дефініції відповідного поняття. Так, наприклад, Є. Талапіна та Ю. Тіхоміров виділяють такі сутнісні ознаки публічних послуг: а) спрямованість послуг на реалізацію суспільних інтересів; б) необмежене коло користувачів такими послугами; в) надання таких послуг органом державної, муніципальної влади або іншим суб'єктом; г) базуються як на публічній, так і на приватній власності [4].

Роблячи акцент на юридично-правовій значущості державних послуг, розрізняють їх два види: а) послуги, що виражаються у вчиненні юридичних дій (державна реєстрація суб'єктів, об'єктів, фактів, дій, ліцензування, атестація, акредитація, видача дозволів тощо); б) послуги, що виражаються у вчиненні фактичних дій (консультування, надання медичної допомоги, надання інформації з інформаційних баз даних тощо) [5].

Натомість М. І. Хавронюк наголошує, що публічними послугами можна вважати лише такі, які «синтезуються» публічним сектором (мається на увазі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної та

комунальної форми власності), а в деяких виокремлених випадках – приватним сектором за умови несення відповідальності публічним сектором (публічної влади) й відповідно за обумовлений рахунок специфічних публічних коштів (мається на увазі кошти державного та місцевих бюджетів).

Продовжимо працювати над виокремленням виду публічних послуг в залежності від суб'єкта, що надає публічні послуги або уповноважений здійснювати нагляд за дедлайном та ефективністю їх надання відповідно надання. Виокремимо два основоположних види публічних послуг: а) державні, що надаються органами державної влади (переважно виконавчої), державними підприємства, установами, організаціями, органами місцевого самоврядування в порядку виконання делегованих державою повноважень за рахунок коштів Державного бюджету; б) муніципальні послуги, що надаються органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади та підприємства, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету [9, с. 73-74].

Звернемось до подальшого трактування дефініції «публічні послуги» на законодавчому рівні, а саме: публічні послуги згідно зі ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» ККУ розуміються: а) адміністративні послуги, які надаються органами державної влади, державними підприємствами, установами і організаціями, а також органами місцевого самоврядування під час здійснення делегованих повноважень та згідно з переліком, про які ми зазначали вище; б) послуги, які надаються на професійній основі так званими «самозайнятими особами», у тому числі особами, які здійснюють належну професійну діяльність та під час здійснення своєї професійної діяльності; 3 – послуги, що надаються юридичними особами приватного права [16, с. 131-132].

Підкуп, який може надаватися у вигляді специфічної форми, а саме: спрямування неправомірної вигоди службовій особі, має на меті передати (переслати) саме винятковій особі, яка наділена компетенцією з надання публічних послуг, або третій особі, або будь-якій іншій особі за вчинення відповідною особою, що відповідно законодавчо правомочна надавати публічні послуги, сукупність певних дій або навпаки її бездіяльність із подальшим застосуванням на практиці та використанням наданих їй повноважень в інтересах тієї особи, яка саме компетентна надавати відповідну вигоду, або ж, заважаючи на індивідуальний випадок – на користь третьої особи.

Законодавство звужує «обсяг відповідальності» особи, що надає публічні послуги, за одержання неправомірної вигоди третьою особою, у специфічному випадку, саме коли відповідна вигода була надана без відома особи, що надає публічні послуги – в даному випадку відповідна особа не нестиме кримінальну відповідальність [13; 14]. Даний факт може доказово свідчити про те, що особа, яка надає публічні послуги, дійсно не могла надавати подальшої згоди на одержання неправомірної вигоди третім особам за відповідне вчинення дій або бездіяльність з подальшим використанням особою, що надає публічні послуги, в рамках законодавчо обмежених їй повноважень в інтересах саме того, хто намагається надає відповідну вигоду, або ж в інтересах третьої особи.

Досвід процесуальної практики свідчить про те, що відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає незалежно від того, чи дійсно вчинила особа, що надає публічні послуги, дії або ж мала необережність на професійному рівні допустити бездіяльність із застосуванням делегованих їй повноважень в інтересах того, хто саме надає відповідну вигоду, або ж, як було зазначено нами вище, в інтересах третьої особи, а також додатково, чи взагалі мала дієвий намір виконувати цю умову в майбутньому [16]. Беручи до уваги той випадок, коли відповідна особа, що

надає публічні послуги, все ж-таки вирішила прийняти неправомірну вигоду, навіть у значних розмірах, однак при цьому не усвідомлюючи, що саме за це вона повинна вчинити комплекс конкретних дій або утриматися від їх застосування із одночасним використанням делегованих на законодавчому рівні їй повноважень, в такому випадку дана особа об'єктивно не розглядається законодавством саме як суб'єкт злочину, передбаченого ст.ст. 368-4, 365-2 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» ККУ.

Предметом підкупу особи, що надає публічні послуги, є неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Отже, зміст поняття «неправомірна вигода» визначають три обов'язкові ознаки: 1) неправомірною вигодою можуть бути лише такі предмети, як грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи; 2) ці предмети пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав [8].

Досліджуючи предмет підкупу особи, яка надає публічні послуги, ним є неправомірна вигода – фінанси або будь-яке інше майно, переваги, пільги, бонуси, знижки, скидки, послуги, нематеріальні активи, які можуть пропонувати, обіцяти, надавати або одержувати, не маючи одночасно на те законних підстав. Отже, аналізуючи зміст поняття «неправомірна вигода», виокремимо три основні обов'язкові ознаки: 1) неправомірною вигодою можуть бути лише такі предмети, як фінанси (грошові кошти – готівкові або безготівкові), або будь-яке інше майно, переваги, бонуси, пільги, знижки, скидки, послуги, нематеріальні активи; 2) вищезгадані предмети можуть як пропонуватися, так і бути обіцяними, надані або отримані без законних на те підстав.

Надалі звернемося до характеристики саме суб'єкту злочину, передбаченого ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» КК України, який носить диференційний характер залежно від форми, у якій виражається сам підкуп. Так, виявляємо, що у випадку підкупу у специфічній формі формування пропозиції та відповідно надання неправомірної вигоди особі, що надає публічні послуги, або будь-якій третій особі, суб'єкт злочину матиме загальні ознаки (суб'єктом отримання неправомірної вигоди може бути тільки специфічна особа, а саме: особа, що надає публічні послуги. В іншому випадку, аналізуючи диспозицію ч. 3 ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» КК України, кваліфікувати в її абсолютному значенні, то, наприклад, отримання неправомірної вигоди арбітражним керуючим не може кваліфікуватися за ч. 3 т. 368-4 КК України. Натомість чинна пропозиція щодо надання неправомірної вигоди арбітражному керуючому або будь-якій третій особі за вчинення особою, що надає публічні послуги, дії або її бездіяльність із застосуванням на практиці законодавчо делегованих повноважень в інтересах того, хто може пропонувати чи надавати відповідну вигоду, – або в інтересах будь-якої третьої особи, за виключенням інших обов'язкових ознак складу злочину, може тягнути за собою кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 368-4 КК України.

Додатковою особливістю, що може уточнювати правильність криміналістичної оцінки діяння, вчиненого особою, що надає публічні послуги, – це безпосередній час його вчинення. Досліджуючи, наприклад, підкуп у формі виняткової пропозиції чи надання неправомірної вигоди третейському судді, або зловживання третейським суддею своїми делегованими повноваженнями, приходимо до висновку, що одним із найважливіших елементів (обов'язковою об'єктивною ознакою) виступатиме саме час здійснення підкупу щодо відповідної категорії осіб,

що надають публічні послуги, тобто в процесі здійснення третейським суддею своїх безпосередніх функціональних обов'язків.

Впровадження третейськими суддями своїх делегованих законодавством повноважень на практиці відбувається й триває не тільки тоді, коли останні перебувають у засіданні, а й протягом дії професійного контракту між сторонами у справі.

Однак, з подальшою метою отримання неправомірної вигоди третейським суддею, час все ж-таки не являється визначною обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» КК України. Беручи до уваги відповідний факт, враховуємо до прикладу: арбітр може бути притягнений до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» КК України в разі отримання ним неправомірної вигоди, якщо таке даний факт мав місце під час розгляду трудових спорів.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що перелік вищезгаданих, на перший погляд, незначних розбіжностей у формулюваннях диспозицій відповідних кримінально-правових норм створюють деякі ускладнення в дієвій практиці запровадження переліку відповідних положень кримінального законодавства щодо підкупу особи, що надає публічні послуги.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснено криміналістичну характеристику підкупу особи, що надає публічні послуги, що, у свою чергу, надало змогу ідентифікувати певні особливості відповідного складу злочину. Так, зокрема, на відміну від підкупу, передбаченого іншими ст. ст. 354, 368, 369 КК України, підкуп особи, що надає публічні послуги, за своєю сутністю може вчинятися тільки у формах пропозиції, отримання чи надання неправомірної вигоди.

Дослідивши дефініцію «публічні послуги», прийшли висновку: з поміж будь-яких інших споріднених видів послуг, виокремлюються

наступними сутнісними ознаками: а) спрямованість вектору на реалізацію суспільно-політичних та соціальних інтересів; б) необмеженість кола як потенційних, так й реальних споживачів відповідних послуг; в) виокремленість переліку з подальшими ефективними умовами надання на рівні законотворчих процесів; г) суб'єктами надання відповідних послуг є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної та комунальної форми власності, а в деяких незначних випадках – представники приватного сектору, що здійснюють відповідну діяльність на засадах відповідальності за їх дії публічного сектору (публічної влади) та за фінанси національного чи місцевих бюджетів.

Чинне кримінальне законодавство передбачає кримінальну відповідальність за пропозицію чи спрямування неправомірної вигоди суб'єкту – як от: члену трудового арбітражу та арбітражному керуючому. Однак за факт отримання неправомірної вигоди кримінальну відповідальність може нести лише арбітр, а що є немалозначно – під час розгляду ним колективних трудових спорів. Встановлено ряд виняткових особливостей аналізованого складу злочину, що з криміналістичної точки зору має важливе теоретичне та практичне значення відповідно, а також покликані (особливості) сприяти подальшому удосконаленню практики застосування положень кримінально-процесуального законодавства відповідно європейському досвіду у частині притягнення до кримінальної відповідальності за підкуп особи, що надає публічні послуги.

Література

1. Абламський С. Є. Захист прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. О. Юхна. Харків : Панов, 2015. С. 58-59.

2. Бех О. В. Злочини у сфері службової діяльності – як кримінальні прояви корупції. *Електронний репозитарій НАВС*. С. 311-316. URL: <https://cutt.ly/J5xvX5N> (дата звернення: 15.07.2024).

3. Файєр О. А. Поняття професійної діяльності та її структурні елементи. *Університетські наукові записки*. 2009. № 3 (31). С. 128-129.

4. Білоконь О. Г. Заохочення позитивної посткримінальної поведінки за підкуп у законодавстві зарубіжних держав. *Law & Society*. 2021. Issue 4. P. 38-47.

5. Борисов В.І. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері службової діяльності за новим Кримінальним кодексом України : збірн. мат-лів міжнар. наук.-практ. семінару (м. Харків, 11–12 трав. 2001 р.). Харків, 2003. С. 37-39.

6. Боровікова В. С., Якімова С. В. Види підкупу як кримінально караного корупційного правопорушення в Україні. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юридична*. 2015. Вип. 3. С. 222-233. URL: <https://cutt.ly/UHLo7c3> (дата звернення: 15.07.2024).

7. Висновок на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України з метою забезпечення невідворотності покарання за корупційні кримінальні правопорушення : проєкт Закону України» (реєстр. № 5137 від 23.02.2021). URL: <https://cutt.ly/85xER3a> (дата звернення: 17.07.2024).

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://cutt.ly/t5xEMhh> (дата звернення: 15.07.2024)

9. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Вид. дім «Ін Юре», 2006. 568 с.

10. Індекс сприйняття корупції: динаміка останніх 5 років. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cutt.ly/K5xROzh> (дата звернення: 17.07.2024).

11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ : Юрінком інтер, 2018. 1104 с.

12. Плекан В. В. Кримінальна відповідальність за посередництво у надвнні та (або) одержанні неправомірної вигоди : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2016. 21 с.

13. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність зі стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією». URL: <https://cutt.ly/o5xO8lR> (дата звернення: 15.07.2024).

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 18.04.2013 № 221-VII. URL: <https://cutt.ly/K5xP9Ca> (дата звернення: 15.07.2024).

15. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://cutt.ly/85xSazf> (дата звернення: 19.07.2024).

16. Судова практика в справах про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: окремі тенденції, проблеми та перспективи вдосконалення / за ред. К. П. Задої. Київ : Аграр Медіа Груп, 2014. 135 с.

17. Яциніна М.М. Зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Львів, 2021. 241 с.

18. Ященко А. М. Заходи кримінально-правового характеру: теорія та практика застосування : дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 356 с.

References

1. Ablamskyi S. Ye. Zakhyst prav i zakonnykh interesiv poterpiloho u kryminalnomu provadzhenni: monohrafiia / za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. O. O. Yukhna. Kharkiv: Panov, 2015. S. 58-59 [in Ukrainian].

2. Bekh O. V. Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti – yak kryminalni proiavy koruptsii. *Elektronnyi repozytarii NAVS*. S. 311-316. URL: <https://cutt.ly/J5xvX5N> [in Ukrainian].

3. Faiier O. A. Poniattia profesiinoi diialnosti ta yii strukturni elementy. *Universytetski naukovi zapysky*. 2009. № 3 (31). S. 128-129 [in Ukrainian].

4. Bilokon O. H. Zaokhochennia pozytyvnoi postkryminalnoi povedinky za pidkup u zakonodavstvi zarubizhnykh derzhav. *Law & Society*. 2021. Issue 4. P. 38-47 [in Ukrainian].

5. Borysov V.I. Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti za novym Kryminalnym kodeksom Ukrainy: zbirn. mat-liv mizhnar. nauk.-prakt. seminaru (m. Kharkiv, 11–12 trav. 2001 r.). Kharkiv, 2003. S. 37-39 [in Ukrainian].

6. Borovikova V. S., Yakymova S. V. Vydy pidkupu yak kryminalno karanoho koruptsiinoho pravoporushennia v Ukraini. *Nauk. visn. Lviv. derzh. un-tu vnutr. sprav. Ser. yurydychna*. 2015. Vyp. 3. S. 222-233. URL: <https://cutt.ly/UHLo7c3> [in Ukrainian].

7. Vysnovok na proiekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy z metoiu zabezpechennia nevidvorotnosti pokarannia za koruptsiini kryminalni pravoporushennia: proiekt Zakonu Ukrainy» (reiestr. № 5137 vid 23.02.2021). URL: <https://cutt.ly/85xER3a> [in Ukrainian].

8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://cutt.ly/t5xEMhh> [in Ukrainian].

9. Hryshchuk V. K. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: navch. posib. dlia studentiv yuryd. fak. vyshch. navch. zakl. Kyiv: Vyd. dim «In Yure», 2006. 568 s. [in Ukrainian].

10. Indeks spryiniattia koruptsii: dynamika ostannikh 5 rokiv. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cutt.ly/K5xROzh> [in Ukrainian].

11. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / Za zah. red. O.M. Dzhuzhi, A.V. Savchenka, V.V. Chernieia. Kyiv: Yurinkom inter, 2018. 1104 s. [in Ukrainian].

12. Plekan V. V. Kryminalna vidpovidalnist za poserednytstvo u nadvnni ta (abo) oderzhanni nepravomirnoi vyhody: avtoref. ... dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.08: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv, 2016. 21 s. [in Ukrainian].

13. Poiasniuvalna zapyska do projektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pryvedennia natsionalnoho zakonodavstva u vidpovidnist zi standartamy Kryminalnoi konventsii pro borotbu z koruptsiieiu». URL: <https://cutt.ly/o5xO8lR> [in Ukrainian].

14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pryvedennia natsionalnoho zakonodavstva u vidpovidnist iz standartamy Kryminalnoi konventsii pro borotbu z koruptsiieiu: Zakon Ukrainy vid 18.04.2013 № 221-VII. URL: <https://cutt.ly/K5xP9Ca> [in Ukrainian].

15. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://cutt.ly/85xSazf> [in Ukrainian].

16. Sudova praktyka v spravakh pro zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publicznykh posluh: okremi

tendentsii, problemy ta perspektyvy vdoskonalennia / za red. K. P. Zadoi. Kyiv: Ahrar Media Hrup, 2014. 135 s. [in Ukrainian].

17. Yatsynina M.M. Zlovzhyvannia vladoiu, sluzhbovym stanovyshchem abo povnovazhenniamy za Kryminalnym kodeksom Ukrainy (st. st. 364, 364-1, 365-2 KK Ukrainy): dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08: Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. Lviv, 2021. 241 s. [in Ukrainian].

18. Yashchenko A. M. Zakhody kryminalno-pravovoho kharakteru: teoriia ta praktyka zastosuvannia: dys. ... doktora yuryd. nauk: 12.00.08: Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2014. 356 s. [in Ukrainian].